

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Regjeringen skal gjennom mig straks gi den av hr. Støstad ønskede redegjørelse for beslutningen om å nekte opholdstillatelse for Trotski. Det var torsdag den 4. april at arbeiderpartiets næstformann, professor Edvard Bull, søkte mig for underhånden å få vite regjeringens stilling til spørsmålet om innreisetillatelse for Trotski. Såvidt jeg forstod ham var spørsmålet om denne innreise-tillatelse ikke fremkommet fra Trotski selv, men fra meningsfeller og venner av Trotski. En vesentlig del av den samtale vi førte dreide sig om spørsmålet om Trotskis sikkerhet i tilfelle av at han kom inn i landet. Norge har jo, hvad asylrett angår, alltid strukket sig meget langt, og også i de siste rekker av år har der vært mennesker tilhørende praktisk talt alle politiske kulører, som har fått opholdstillatelse for kortere eller lengere tid her i landet. Men man må huske på, at Trotski er ingen almindelig fremmed, Trotski har vært et politisk brennpunkt, Trotski har vært en merkebærer, Trotski har vært noget av et stormcentrum, og det vil alltid være forbundet med adskillige betenkeligheter å flytte et slikt politisk stormcentrum op til vårt land. Det var derfor meget nærliggende at spørsmålet om sikkerhet for Trotski måtte reise sig. Det sier sig nemlig selv, at hvis regjeringen vil gi opholdstillatelse for en fremmed av denne art, overtar regjeringen ikke alene et sterkt moralsk ansvar, men i virkeligheten et internasjonalt juridisk ansvar for denne manns sikkerhet. Enhver som oppholder sig her i Norge med regjeringens tillatelse må føle sig beskyttet og nogenlunde trygg på at han kan være her uten fare for sitt liv. Men som sagt: Trotski, det er et stormcentrum. Og vi var i grunnen begge to på det rene med, at hans ophold her var forbundet med en viss risiko. Jeg sa imidlertid til professor Bull at spørsmålet skulde bli forelagt regjeringen. Det var min mening straks å henvende mig til opdagelseschefen for å høre litt om hans mening. Et tilfelle vilde imidlertid, at opdagelseschef Sveen allerede samme dag kom til mig i en annen anledning, og vi snakket da om forholdet. Selvfølgelig hadde opdagelseschefen ingen mening og blev heller ikke spurt om sin mening om man burde gi

Trotski innreise- eller opholdstillatelse eller ikke, for det var et spørsmål hvis avgjørelse utelukkende lå hos regjeringen. Men derimot bekreftet den samtale jeg hadde med opdagelseschefen det samme som hadde vært oppe under samtalen med professor Bull, at det nok var forbundet med adskillige vanskeligheter å sikre Trotskis liv. En sterk bevokning måtte til, og når man vet hvor lite vi er forberedt på den slags bevokning gjennom hemmelig politi — vårt land er jo heldigvis ikke til daglig vertshus for berømte utlendinger av denne kategori — så forstår man at nokså ekstraordinære forholdsregler måtte til. Dessuten var det ganske gitt at passkontrollen på grensen måtte i høi grad skjerpes; for den trusel som der kunde være tale om mot Trotski kom neppe fra innenfor landets grenser, den vilde i tilfelle komme utenfra. Og dette å skjerpe passkontrollen på et tidspunkt da regjeringen med alvor arbeider for å få ophevet passtvangen, iallfall hvor det gjelder reisende mellom de nordiske land, var jo heller ikke meget tiltalende.

At dette med Trotski som et stormcentrum, som en ualmindelig gjest, ikke er grepet helt ut av luften vil fremgå av et telegram som stod i «Le Matin» den 10. april, som altså ikke forelå dengang da dette blev drøftet, men er kommet bakefter, men som viser hvor berettiget det er for enhver regjering å drøfte denne side av spørsmålet. Det er et telegram datert Warschaw 10. april, og der står det at den undersøkelse som blev foretatt i Aponasiewitsch's bagasje, som efter å ha skutt på to polske funksjonærer, døde plutselig i hospitalet da man holdt på å overføre ham til fengslet i Vilna, har ført til at man har gjort en ganske merkelig opdagelse. Det handles her om et brev fra det tyske kommunistiske parti adressert til Sovjet i Moskva. I dette brev meddeles, at den kommunistiske eksekutiv i Berlin hadde besluttet å forsøke å drepe Trotski, hvis denne skulde komme inn på rikets territorium. Jeg tillegger ikke denne meddelelse mere verdi enn det trykk som er spendert på den. Jeg nevner den bare som et typisk tegn på hvorledes der tales omkring Trotski. Og vår nærmeste kamerats blad — hr. Aase er ikke til stede —

(I. B. Aase: Jo!) —

uttaler følgende — etter å ha gjengitt hvad arbeiderne ved Putilow-verkene i Leningrad har sagt om Trotski, og det var ikke pene ord: «Det må også være de norske arbeideres svar. La renegaten Scheflo sammen med den gule amsterdammer Halvard Olsen og profeten for den nye revolusjon i Russland, Martin Tranmæl og borgerskapet bekymre sig om en plass for Trotski. For arbeiderklassen er han en klassefiende. Han er revolusjonens fiende. Og også den norske arbeiderklasse kan underskrive hvad Radek engang sa: Med revolusjonens fiender diskuterer man ikke, man knuser dem.» Ja, jeg tillegger heller ikke dette mere verdi enn den trykksverte som har satt dette på papiret, men jeg nevner det også som et typisk eksempel på hvilken diskusjon der er omkring navnet Trotski. Etter denne dag, torsdag den 4. april, blev spørsmålet drøftet i en regjeringskonferanse om eftermiddagen, og om denne regjeringskonferanse har jeg, efter den sedvane jeg bruker, når det gjelder regjeringskonferanser av større betydning, tatt følgende notat: «Statsministeren meddelte, at professor Edvard Bull idag hadde søkt ham for underhånden å få opplysning om, hvorledes regjeringen vilde stille sig til eventuell innreisetillatelse for Trotski, som nu, landsforvist fra Sovjet, befinner sig i Tyrkiet. Det var efter Bulls mening neppe Trotski selv, som hadde reist spørsmålet, men partifeller som varetok hans interesser. Trotski er syk og trenger ro og ophold helst på sanatorium. Bull var selv opmerksom på det risikomoment, som Trotskis ophold i Norge medførte. Statsministeren lovte å forelegge spørsmålet for regjeringen. Etterat professor Bull var gått, hadde opdagelseschef Sveen søkt statsministeren i annen anledning. Statsministeren hadde da konfidentielt forelagt ham spørsmålet Trotski. Opdagelseschefen hadde uttalt, at det i tilfelle vilde bli meget kostbart og vanskelig effektivt å overvåke Trotskis sikkerhet. — Regjeringen var enstemmig om, at den ikke fant å kunne påta sig risikoen ved å gi Trotski innreise- og opholdstillatelse her i landet.» — Det var avtalen mellom professor Bull og mig, at vår meningsutveksling ikke skulde foregå skriftlig, men at professor Bull skulde henvende sig til mig noen dager bakefter for å

få mitt svar. Torsdag den 11. april telefonerte så professor Bull til mig, og samme eftermiddag har jeg gjort følgende notat om regjeringskonferansen: «Statsministeren meddelte, at professor Edvard Bull idag pr. telefon hadde forespurt om regjeringens stilling til spørsmålet om Trotskis innreise- og opholdstillatelse. Statsministeren hadde da meddelt ham regjeringens standpunkt overensstemmende med hvad blev besluttet i tidligere møte.»

Jeg trodde, at dermed var i grunnen spørsmålet Trotski ferdig fra regjeringens side. Jeg trodde, at arbeiderpartiet hadde en viss interesse av, at ikke Trotskis navn blev stillet for sterkt på utstilling. Nu, det var en feil tro fra min side, for det har altså vist sig, at arbeiderpartiet i høi grad har ønsket, at spørsmålet Trotski skulde trekkes frem til offentlig diskusjon. Det gikk nu nogen tid, men tirsdag den 16. april fikk jeg en telefonmeddelelse fra det norske arbeiderpartis formann, Oscar Torp, og sekretæren for den faglige landsorganisasjon, Hallvard Olsen, at de gjerne ønsket foretrede for statsministeren i anledning spørsmålet Trotski. Jeg sa, at herrene var velkommen. Vi snakket om forholdet. Jeg henviste til, hvad der var skjedd med Edvard Bull, men herrene ønsket å overlevere mig en skrivelse, som de ønsket skriftlig svar på. Skrivelsen har vært offentliggjort i avisene, men jeg vil, for at hele denne redegjørelse skal være sammenhengende, få lov å referere den. Den er datert Oslo 16. april 1929 og lyder således: «Til regjeringen. Fra den komité, som har konstituert sig til hjelp for L. Trotski — «Trotski-Hilfe», som har sitt sete i Berlin — har det norske arbeiderparti og Arbeidernes faglige landsorganisasjon mottatt en henvendelse om å forsøke å skaffe den landsforviste Trotski opholdstillatelse i Norge. Den organiserte norske arbeiderklasse ser dette som et spørsmål av meget vidtrekkende betydning. Det gjelder her en kamp for den gamle asylrett, og om at vårt land hevder sig som et fritt tilfluktssted for menn, der forfølges for sin strid og sine meninger. Partiet og landsorganisasjonen retter derfor en inntrengende henstilling til den norske regjering om å hevde frihetens prinsipper ved å gi Trotski den opholdstillatelse, som det

søkes om. Ærbødigst Det norske arbeiderparti, det forenede arbeiderparti, Oscar Torp. Arbeidernes faglige landsorganisasjon, sekretariatet, Halvard Olsen.» — Jeg svarte herrene, at det snarest mulig, etterat saken var drøftet av regjeringen, som jeg på ny vilde forelegge spørsmålet, skulde bli gitt skriftlig svar. Imidlertid fant jeg, det var riktig å innhente justisdepartementets skriftlige uttalelse. Saken var jo nu kommet i en mere offisiell stilling, og jeg mente derfor, at det også, hvor det gjaldt denne side av spørsmålet, burde innhentes offisiell uttalelse. På min anmodning, som skjedde muntlig til justisministeren, fikk jeg den 17. april følgende svar: «Hr. statsministeren har anmodet nærværende departement om en uttalelse i anledning av Det norske arbeiderpartis og Arbeidernes faglige landsorganisasjons henvendelse av 16. april til regjeringen om opholdstillatelse for L. Trotski. Departementet skal i svar herpå avgi sådan uttalelse: Departementet har konferert med Oslo politi om saken. Det vil være forbundet med så mange vanskeligheter og så vidt store omkostninger å overvåke Trotskis sikkerhet, at departementet ikke finner å kunne anbefale, at der meddeles ham den ansøkte opholdstillatelse. Oslo den 17. april 1929. H. Evjenth. Edvard Lassen (kontra signert).» Regjeringen trådte nu sammen og drøftet spørsmålet og resultatet av regjeringens nye behandling av saken, var følgende skrivelse, som den 17. april blev sendt Det norske arbeiderparti og Arbeidernes faglige landsorganisasjon, Oslo. «I svar på Deres andragende av 16. april om opholdstillatelse i Norge for L. Trotski meddeles, at regjeringen uansett sin opfatning av den politiske asylrett, ikke finner å kunne imøtekomme andragendet på grunn av de vanskeligheter, som vil være forbundet med den nødvendige overvåken av Trotskis sikkerhet.» Hermed slutter regjeringens behandling av denne sak. Det vil av dette sees, at det ikke har vært nødvendig for regjeringen å ta op spørsmålet om asylretten til drøftelse i denne forbindelse, fordi regjeringen har ment og mener, at der er så tungt veiende grunner av praktisk art imot, at Trotski nu gis opholdstillatelse i Norge, at de er fullt tilstrekke-

lige til at regjeringen har tatt sitt standpunkt og absolutt fastholder det.

I. B. Aase: Jeg skal gjøre den ærede statsminister opmerksom på at jeg var tilstede, da han holdt sitt foredrag. Jeg er også opmerksom på at statsministeren mente at det ikke var noget særlig behov for å tillegge det nogen verdi, det som forelå fra det tyske kommunistiske parti, ei heller det som er skrevet av Norges kommunistiske parti i anledning av denne sak. Nu, denne undervurdering, som statsministeren her har gjort sig skyldig i, får han selvfølgelig ta på sin egen kappe. Når Det norske arbeiderparti og Arbeidernes faglige landsorganisasjon optrer på hele den norske arbeiderklasses vegne i denne sak, så vil jeg tillate mig her fra talerstolen å protestere imot det. Der er her i landet som andre steder rundt om i verden delte opfatninger, når det gjelder de politiske spørsmål, de taktiske fremgangslinjer, hvilke midler skal anvendes i klassekampen. Og det er her i landet som i andre land store deler av arbeiderklassen, som slutter sig til den kommunistiske retningslinje. Det er en større kontingent, som slutter sig ideologisk til den kommunistiske bevegelse, enn hvad de såkalte valgresultater gir uttrykk for. Hvis man vil legge dem til grunn, så er det en undervurdering av den norske arbeiderklasse. Man har forsøkt — og visselig med nogen rett — å gi uttrykk for de store fortjenester, som Trotski i sin tid innla sig av den russiske revolusjon, ved hans organisering av den røde garde i Russland. Og den tid da Trotski deltok i den kommunistiske bevegelse, stod som fører for denne eller for den gren, som var blitt ham betrodd under revolusjonen, var det også all grunn for arbeiderklassen til å hilse og tiljuble Trotski. Men det er et gammelt ord som sier: Hvad hjelper det i at en ko melker godt, når den umiddelbart efter å ha melket spenner melkebøtten overende. Dette kan riktig anvendes i den stilling som Trotski står i idag. Trotski er i virkeligheten kommet i opposisjon til den bevegelse, hvori han deltok under revolusjonen, — Trotski som så mangen annen. Trotski har forlatt det kommunistiske parti, han har stillet sig i opposisjon til den kommunistiske bevegelse